मानिषादेति ॥ क्रौंचहंतृप्रत्यक्षदृश्यमाननिषादशापरूपोर्थस्तुस्पष्टएव ॥ किंच मालक्ष्मीः निषीदत्यस्मिन् तत्संबोधनं मानिषाद यंयस्माद्धेतोः क्रौंचमिथुनात् मंदोदरीराव णरूपात् एकं काममोहितं रावणंअवधीः हतवानसि तस्मात्त्वंशाश्वतीःसमाः अनेकान्संवत्सरान् अद्वितीयांप्रतिष्ठां अखंडैश्वर्यानंदावाप्तिं अगमः प्राप्तुहि तेनार्थतःशब्द तोपिमनाक्काव्यार्थसूचनंइत्युक्तेः ॥ श्रीरामकृतरावणवधरूपकाव्यार्थः काव्यादौ अवश्यकर्तव्याशीर्वादश्चसूचितइतितीर्थः ॥ कतकरुत्तु प्रत्यक्षसंहंतृनिषादशापरूपोर्थस्तु स्पष्टएव ॥ किंच नितरां सदेवर्षिगणं त्रैलोक्यं अवसादयति पीडयतीतिनिषादः ॥ तस्यसंबुद्धिःहेनिषाद रावण यद्यस्मात् क्रौंचमिथुनात् ॥ अल्पीभावार्थकुंचेःपचाद्यच् कुंचं ततःस्वार्थिकोअण्क्रौंचं ॥ राज्यक्षयवनवासादिदुःखेनअत्यल्पीभूतं परमकार्श्यंगतंयत्मिथुनं सीतारामरूपं तस्मात् एकंसीतारूपं यस्मादवधीः वधाभ्यधिकपीडांप्रा पितवानसि तस्मात्त्वं प्रतिष्ठां यालंकापुरे पुत्रपौत्रभृत्यगणवैशिष्ट्येन ब्रह्मणाप्रतिष्ठादत्ता तां अतःपरंमागमइतिकाव्यार्थसूचनं ॥ त्रैलोक्यस्यपरममंगलरूपंचेदंसत्यसरस्व त्यापुरस्तादाविर्भावितमित्याह ॥ अत्रेदमवधेयं ॥ रावणवधेजाते अयोध्याराज्यप्राप्त्यनंतरं नारदंप्रतिप्रश्नइतिस्वयमेवव्याख्यातत्वात्तदुत्तरकालिकैतत्श्लोकस्य एवंविधि

मानिषादप्रतिष्ठांत्वमगमःशाश्वतीःसमाः॥ यत्क्रौंचमिथुनादेकमवधीःकाममोहितं॥ १५॥

घटितस्योक्तार्थस्य कतकमतेकथंसंगतिः॥ कथंवा सर्वज्ञासत्यसरस्वती भूतमर्थमाशास्त्वत्वेननिर्दिशेदिति ॥ तीर्थव्याख्यानेपि इदंकाव्यार्थसूचनं कविनाकार्यमितितदुक्तसं मतिश्लोकार्थाद्गम्यते ॥ तत्रवाल्मीकेस्तथातात्पर्ये किमिदंव्याहृतंमयाइत्युक्तेरसंगतेः ॥ नचकिमिदमित्यस्यपद्यंगद्यंचेत्यर्थः ॥ तदप्येषश्लोकोभिगीतोमरुतःपरिवेष्टारोमरुत्त स्यावसन्गृहेइत्यादिबहुशःश्रुतिषूपलंभेनेदृशाक्षरसन्निवेशस्य श्लोकत्वेनमुनेरज्ञानमित्यस्यात्यंतमनुचितत्वात् ॥ प्राक्तननारदऋषिसंवादस्यापि श्लोकरूपतया तत्रैवसंदेह करणौचित्याच्च ॥ तद्यश्चोत्तरंसर्वं केवलसंस्कृतैरेव एतत्श्लोकोत्तरमेवश्लोकैस्तस्यापिनिबंधनमितिकल्पनातुनयुक्ता मानाभावात् अन्यथोपपत्तेश्च अधर्मत्वबुद्धि पूर्वं कथितवचनस्येदृशेर्थेतात्पर्यसंभवस्याप्यभावाच्च ॥ माङोयोगाभावेऽगमइत्येतावन्मात्रेण लुङाभूतत्वस्यैवप्रतीत्या आशिषोऽप्रतीतेश्च ॥ एतत्श्लोकनिर्गमकालेकवेःका व्यंकरिष्यामीतिबुद्धेरप्यभावाच्च ॥ ब्रह्मोपदेशानंतरमेवहि तथाबुद्धिर्वाल्मीकेः ममतुप्रतिभाति ॥ नारदात्स्वगुणश्रवणानंतरं मुनेःस्ववर्णनेच्छांज्ञात्वा स्वचरित्रस्यचकरुणार